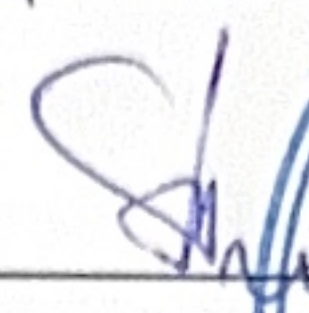

ЗАТВЕРДЖУЮ

ректор Національного університету
«Одеська юридична академія»,

Олег ТОДОРЧУК
«20» _____ 2026 р.

ВИСНОВОК

Національного університету «Одеська юридична академія» про наукову новизну, теоретичне та практичне значення результатів дисертації Ростислава Сергійовича Бойченка на тему: «Здійснення та захист права приватної власності фізичних осіб», поданої на здобуття ступеня доктора філософії в галузі знань 08 «Право» за спеціальністю 081 «Право»

ВИТЯГ

**з протоколу засідання фахового семінару кафедри приватного права
Національного університету «Одеська юридична академія»
від 17 квітня 2026 року**

ПРИСУТНІ: зав. кафедри, д.ю.н., професор Є.О. Харитонов;
д.ю.н., професори: І.В. Давидова, О.І. Сафончик, А.Р. Чанишева;
д.ю.н., доцент В.О. Токарева;
к.ю.н., професори: В.М. Зубар, О.М. Калітенко;
доценти: І.Г. Бабич, О.М. Берназ-Лукавецька, К.М. Глиняна, С.В. Завальнюк,
Ю.В. Кривенко, М.В. Матійко, Ю.Г. Орзіх, О.С. Омельчук;
доктори філософії: О.О. Оскілко, О.В. Шамота;
аспірант: Р.С. Бойченко;
лаборанти: Є.С. Лешкова.

На засідання присутні 5 докторів юридичних наук, 10 кандидатів юридичних наук та 2 доктори філософії – фахівці за профілем поданої на розгляд дисертації.

ПОРЯДОК ДЕННИЙ:

Обговорення дисертаційного дослідження Бойченка Ростислава Сергійовича на тему: «Здійснення та захист права приватної власності фізичних осіб», поданого на здобуття ступеня вищої освіти доктора філософії за спеціальністю 081 «Право» щодо рекомендації до публічного захисту дисертації у спеціалізованій вченій раді.

СЛУХАЛИ:

Доповідь Бойченка Р.С. про результати проведеного ним дисертаційного дослідження.

Доповідач обґрунтував актуальність обраної теми, визначив мету, завдання, методологію дисертаційного дослідження, охарактеризував його об'єкт та предмет, виклав науково-практичну значимість роботи, надав відомості щодо впровадження результатів дослідження.

Обґрунтовуючи вибір дисертаційного дослідження, здобувач зазначає, що існування суспільства неможливе без явищ дотримання та захисту прав і охоронюваних законом інтересів фізичних осіб, у тому числі здійсненні та захисту прав фізичних осіб щодо володіння, користування та розпорядження майном, яке належить їм на праві приватної власності. Цивілістична теорія захисту права приватної власності фізичних осіб за останні роки, що минули з часу ухвалення першої частини ЦК України, розвивається стрімкими темпами. Цьому багато в чому сприяє і збільшення кількості майнових спорів на тлі економічних перетворень, що відбуваються в країні, особливо в сучасних реаліях дії воєнного стану на всій території України у зв'язку із повномасштабним вторгненням у лютому 2022 року на територію України військових формувань країни агресора – РФ, а також активне використання представниками різних наукових шкіл порівняльно-правових інструментів. Все це свідчить про безперечну наукову актуальність і практичну значущість проведених в аналізованій сфері досліджень. Не є винятком і дане дисертаційне дослідження, тема якого продиктована наступними основними міркуваннями.

Проблематика здійснення та захисту права приватної власності фізичних осіб належить до найбільш вивчених областей сучасної юридичної науки, чому присвячено величезну кількість наукових праць як загальнотеоретичного, так і галузевого рівня, включаючи приватноправову літературу. Водночас висока плідність творчої діяльності породжує потребу в ретельній систематизації накопичених знань, процес якої суттєво гальмується відсутністю чіткого розмежування між власне цивільно-правовими дослідженнями, з одного боку, та науковими дослідженнями іншої тематичної спрямованості, з іншого боку.

Загальноприйняте уявлення про розвиток даного інституту часто окреслюється визнанням винятковості національного регулювання сфери майнових відносин фізичних осіб. Загалом це логічно пояснюється переважанням приватноправових засад в інституті права приватної власності, спрямованістю його предмету на приватні майнові відносини фізичних осіб. При цьому право приватної власності фізичних осіб пройшло складний шлях від визнання його як одного з фундаментальних, «природних» прав людини до його становлення як інституту галузі цивільного права України, цивільного права країн ЄС та міжнародного права прав людини, забезпеченого міжнародними механізмами захисту прав людини.

Особливої актуальності темі дисертаційного дослідження додає той факт, що в Україні триває процес рекодифікації (оновлення) цивільного законодавства, що передбачає особливі зміни в сфері як речових прав взагалі, так і права приватної власності фізичних осіб зокрема.

Крім того, виникає низка важливих теоретичних і прикладних проблем, пов'язаних із захистом права приватної власності фізичних осіб у період воєнного стану, зокрема: визначення меж допустимого втручання держави у сферу приватної власності; правова природа та умови реалізації публічного інтересу в конфлікті з приватними правами; особливості виникнення та реалізації цивільно-правових зобов'язань у контексті обмежень і пошкодження майна; гарантії відновлення порушеного права та забезпечення справедливого відшкодування. Зважаючи на важливість забезпечення балансу між публічним інтересом та індивідуальними правами в умовах надзвичайної правової ситуації, питання здійснення та захисту права власності фізичних осіб, в тому числі, у період воєнного стану набуває особливої актуальності. Вона потребує глибокого науково-правового аналізу та розробки ефективних механізмів нормативного та судового захисту майнових прав фізичних осіб.

Досі не припиняються дискусії щодо визначення складу цивільного правопорушення та його елементів, недостатньо досліджено питання стосовно визначення поняття та змісту суб'єктивних прав, тобто законних інтересів фізичних осіб в сфері приватної власності, які підлягають захисту, а також поняття здійснення та захисту права приватної власності фізичних осіб. Тим часом порушення прав та законних інтересів фізичних осіб, а також позови фізичних осіб стосовно оскарження протиправних дій інших суб'єктів цивільного права, якими порушено їх право приватної власності, виступають фактичними підставами захисту, запускаючи в конкретній практичній ситуації весь механізм здійснення захисту приватної власності фізичних осіб.

Крім того, в умовах постійного розвитку майнових відносин, що регулюються українським цивільним правом, не менш значущими та

актуальними стають питання співвідношення міжнародного (країн ЄС) та національного права у сфері захисту права приватної власності, а також проблеми та шляхи вдосконалення українського законодавства у галузі захисту права приватної власності на основі міжнародного права, а саме, міжнародних норм та прецедентної практики судових органів країн ЄС, які виробляють свої правові позиції щодо відповідності положень внутрішньодержавного цивільного права нормам міжнародного права.

З урахуванням публічного характеру інституту захисту права приватної власності, що розглядається, видається, що розвиток досліджуваної теми знаходиться в динаміці, що характеризується постійним оновленням комплексу рішень і постанов судових органів, як українських так і ЄСПЛ, у галузі захисту права приватної власності, що зумовлено, у свою чергу, зростаючою кількістю звернень фізичних осіб до зазначених судових установ за захистом свого права приватної власності. Таким чином, існуючий умовний кордон, що відокремлює право приватної власності від його міжнародної публічно-правової складової, поступово відкриває нові можливості для захисту фізичними особами свого права приватної власності нарівні з іншими правами, проголошеними та гарантованими міжнародним правом.

Зважаючи на це, дослідження проблем в сфері здійснення та захисту права приватної власності фізичних осіб має велике теоретичне та практичне значення.

Зв'язок роботи з науковими програмами, планами, темами. Дисертаційне дослідження відповідає плану науково-дослідної роботи кафедри цивільного права «Проблеми реалізації і захисту цивільних прав та інтересів з погляду антропологічного підходу в цифрову еру» на 2021-2025 роки як складової плану науково-дослідної роботи Національного університету «Одеська юридична академія» «Правове та соціальне життя України у людино центристському вимірі в цифрову еру» (державний реєстраційний номер 0122U000266) та плану науково-дослідної роботи кафедри приватного права «Проблеми захисту прав приватної особи в умовах війни та відбудови країни» на 2026-2030 роки як складової плану науково-дослідної роботи Національного університету «Одеська юридична академія» «Соціально-політична стабільність в період воєнних та поствоєнних трансформацій: правові, економічні, гуманітарні, інноваційно-технічні можливості в цифрову еру» (державний реєстраційний номер 0126U000107).

Мета і завдання дослідження. Метою дослідження є формування комплексної наукової уяви та характеристика законодавства щодо здійснення та захисту права приватної власності фізичних осіб, вирішення основних теоретичних та практичних проблем, що виникають у зв'язку зі здійсненням

та захистом права приватної власності фізичних осіб, а також вдосконалення чинного цивільного законодавства в цій сфері.

З урахуванням зазначеної мети поставлено такі завдання дослідження:

- провести аналіз та огляд літератури за темою дослідження та обрати напрями дослідження;
- визначити особливості розвитку законодавства України щодо здійснення та захисту права приватної власності фізичних осіб;
- визначити поняття та правову природу захисту права приватної власності фізичних осіб за законодавством України;
- розкрити поняття та класифікацію прав фізичних осіб в сфері приватної власності, які потребують цивільно-правового захисту;
- проаналізувати особливості здійснення фізичними особами права приватної власності за законодавством України;
- дослідити форми та способи захисту права приватної власності фізичних осіб за законодавством України;
- визначити особливості правового регулювання захисту права приватної власності фізичних осіб;
- сформулювати наукові висновки та пропозиції щодо удосконалення нормативно-правового регулювання здійснення та захисту права приватної власності фізичних осіб за законодавством України.

Об'єктом дослідження є цивільні правовідносини, що виникають у сфері здійснення та захисту права приватної власності фізичних осіб за законодавством України.

Предметом дослідження є здійснення та захист права приватної власності фізичних осіб.

Методи дослідження, які використовувалися під час здійснення дисертаційного дослідження, обрані відповідно до мети і завдань дослідження, з урахуванням його об'єкта та предмета.

Зокрема, застосовано загальнонаукові та спеціальні методи пізнання, які в сукупності були використанні для з'ясування сутності та особливостей цивільних відносин із здійснення та захисту права приватної власності фізичних осіб.

Під час дослідження використовувались наступні методи, такі як: історико-правовий, порівняльно-правовий, системно-структурний, аналітико-синтетичний, логіко-юридичний та інші.

Зокрема, використовуючи діалектичний метод дослідження застосовано принципи ретроспективного (історичного) аналізу, цілісного пізнання та принципу вибірконості. У дисертації проблематика інституту здійснення та захисту права приватної власності фізичних осіб за законодавством України та країн ЄС досліджується з позицій та на основі

аналізу процесів взаємного переходу між абсолютними і відносними правовідносинами (розділ 1).

Звертається увага на те, що дослідження, які проводились протягом становлення самостійності України, у частині огляду питань щодо здійснення та захисту права приватної власності фізичних осіб та нормативного регулювання захисту таких прав, в основному стосувались загальних питань речового права, права власності, захисту права власності, цивільних відносин щодо набуття та припинення права власності. У таких дослідженнях питання приватної власності фізичних осіб та захисту права приватної власності фізичних осіб розглядались частково.

Як вказує аналіз юридичних джерел, починаючи з 1991 року по 2025 рік, комплексного монографічного дослідження інституту здійснення та захисту права приватної власності фізичних осіб в Україні не проводилось.

Використання методів дослідження, таких як логічний з одночасним використанням історичного, дозволить структуровано та систематизовано здійснити аналіз взаємозалежності змін, а також практичних результатів розвитку інституту здійснення та захисту права приватної власності фізичних осіб в Україні (підрозділи 1.2, 1.3).

Проводячи відповідний аналіз у рамках дослідження, слід гуртуватись на визначенні послідовно-логічних процесів у галузі нормативно-правового регулювання здійснення та захисту права приватної власності фізичних осіб за законодавством України та зарубіжних країн з відповідною інтерпретацією отриманих, за результатами дослідження, наукових висновків та результатів (розділи 2, 3). У зв'язку із зазначеним особливу увагу слід приділити дослідженню саме розвитку (досвіду, подій, фактів тощо), що надасть змогу, на підставі проведеного аналізу та дослідження, дійти до певних висновків щодо хронологічної послідовності розвитку інституту здійснення та захисту права приватної власності фізичних осіб (підрозділи 1.2, 1.3).

Порівняльно-правовий метод використаний для досягнення мети з'ясування моделі правового регулювання здійснення та захисту права приватної власності фізичних осіб за законодавством України та країн ЄС, а також механізми здійснення такого захисту у різних галузях права (цивільне, договірне, тощо) та правових системах деяких зарубіжних країн (розділ 2, розділ 3).

Системно-структурний метод застосовувався при визначенні поняття та класифікації прав фізичних осіб в сфері приватної власності, які підлягають цивільно-правовому захисту (підрозділ 2.2), здійснення права приватної власності фізичними особами (підрозділ 2.3), форм та способів захисту права приватної власності фізичних осіб (підрозділи 3.1, 3.2). Разом

з тим, застосовуючи логіко-юридичний метод, дало можливість здійснити аналіз змісту норм чинного законодавства України та країн ЄС, які закріплюють особливості та правові наслідки захисту права приватної власності фізичних осіб (підрозділ 3.3).

Використовуючи метод теоретико-правового моделювання, було сформульовано відповідні пропозиції щодо вдосконалення цивільного законодавства стосовно здійснення та захисту права приватної власності фізичних осіб з урахування міжнародного досвіду, зокрема досвіду країн ЄС у здійсненні цивільно-правового захисту права приватної власності. Об'єктивність висновків дисертаційного дослідження досягнута за рахунок застосування комплексного міжгалузевого підходу до вивчення правових явищ.

Таким чином, зважаючи на викладене вище, загальнонауковий діалектичний метод, передбачає об'єктивність та всебічність пізнання досліджуваних явищ. Водночас, спеціальні методи дослідження: комплексний, системний, історичний, порівняльно-правовий, формально-логічний та інші методи пізнання, дозволили дослідити захист права приватної власності фізичних осіб всебічно, об'єктивно, цілісно і зробити узагальнюючі висновки.

Теоретичну основу дослідження складають наукові праці українських і зарубіжних учених із загальнотеоретичної юриспруденції, філософії, цивільного права, інших галузей системи права України.

Нормативну основу дослідження становлять: Конституція України, Цивільний кодекс України (далі – ЦК України), Цивільний процесуальний кодекс України (далі – ЦПК України) та інші нормативно-правові акти України і деяких країн ЄС.

Емпіричну базу дослідження становлять рішення судів, розміщені в Єдиному реєстрі судових рішень по справах щодо захисту права приватної власності фізичних осіб, ухвали та постанови Верховного Суду та рішення Європейського суду по правам людини.

Наукова новизна одержаних результатів полягає в тому, що проведено перше у вітчизняній цивільно-правовій науці системне, комплексне дослідження здійснення та захисту права приватної власності фізичних осіб за законодавством України, на основі якого було обґрунтовано нові наукові положення та розроблено пропозиції щодо вдосконалення правового регулювання у цій сфері з урахуванням позитивного досвіду зарубіжних країн.

Наукова новизна результатів дисертаційного дослідження підтверджується наступними висновками, рекомендаціями і пропозиціями.

Уперше:

здійснено комплексний аналіз еволюції інституту власності, у тому числі здійснення та захисту права власності від класичного римського права до сучасного цивільного законодавства України з урахуванням умов воєнного стану. У зв'язку з чим зроблено висновок про спадкоємність концептуальних засад захисту права власності, сформованих у римському приватному праві, та їх еволюційний розвиток у сучасному законодавстві України. При цьому Україна, належачи до романо-германської правової сім'ї, зберегла класичну модель речово-правових позовів, водночас суттєво розширивши інструментарій захисту через загальні, спеціальні та міжнародно-правові механізми;

сформульовано комплексне визначення права користування майном як гарантованої законом і забезпеченої механізмами юридичного захисту можливості видобувати корисні властивості речі, в тому числі функціональної експлуатації майна, з урахуванням принципів пропорційності та балансу приватних і публічних інтересів;

встановлено, що на здійснення права приватної власності фізичними особами впливають наступні фактори: 1) обсяг дієздатності (малолітні особи, неповнолітні особи, недієздатні та фізичні особи, дієздатність яких обмежена у встановленому законом порядку); 2) перебування у шлюбі (подружжя); 3) наявність чи відсутність воєнного стану; 4) наявність певного статусу (наприклад, військовослужбовці, іноземці, внутрішньо переміщені особи тощо); 5) особливості об'єкта (рухоме майно, нерухоме майно, цінні папери, віртуальні активи тощо); 6) перебування майна в особистій чи спільній власності фізичних осіб тощо;

запропоновано ускладнити процедуру передачі майна одним із подружжя без згоди іншого з подружжя за правочинами, які на даний час не вимагають безпосередньої згоди іншого з подружжя. Зазначене обумовлено тим, що укладання певних правочинів одним з подружжя (наприклад, зняття автомобіля з державної реєстрації, передача майнових прав на квартиру в новобудові тощо) фактично може призвести до порушення права власності іншого з подружжя, адже в такому випадку інший з подружжя може навіть не знати про вже укладений правочин іншим з подружжя. У зв'язку з чим пропонується таку згоду підтверджувати особисто, в письмовій формі або за допомогою кваліфікованого електронного підпису;

встановлено, що межі здійснення суб'єктивного права приватної власності фізичних осіб здебільшого встановлюються законодавством, проте можливі й добровільні обмеження, які власник запроваджує для себе внаслідок власних вольових рішень. При цьому стосовно нерухомого майна власник зазнає більше обмежень порівняно з рухомим майном, що обумовлено тим, що реалізація права власності на нерухомість значно

частіше перетинається з правами та законними інтересами інших осіб і суспільства загалом;

порушення прав фізичних осіб в сфері права приватної власності може відбуватись в: 1) адміністративній сфері (наприклад отримання дозвільних документів, реєстрації прав на майно тощо); 2) договірній сфері (при невиконанні чи неналежному виконанні договірних зобов'язань, що порушують право власності); 3) в сфері реалізації повноважень власника щодо володіння, користування та розпорядження майном тощо;

надано поняття превентивного захисту як окремого елементу механізму забезпечення права приватної власності фізичних осіб, що функціонує до моменту порушення та спрямований на недопущення негативних наслідків. При цьому превентивний захист розглядається як самостійний вид захисту права приватної власності фізичних осіб, а не як різновид негативного позову, і має на меті саме запобігання шкоді або втручанню, а не відшкодування збитків;

обґрунтовано адаптацію речово-правових способів захисту права приватної власності фізичних осіб до нових викликів, пов'язаних із тимчасовою окупацією територій, знищенням майна та обмеженням доступу до нього. Так, окрім традиційних речово-правових способів захисту права приватної власності фізичних осіб, можна віднести: 1) компенсація за пошкоджене майно. У зв'язку з чим зроблено висновок про доцільність розширення сфери компенсації за пошкоджене майно не лише на житловий фонд, а й на інше майно нежитлового призначення (наприклад, комерційне, сільськогосподарське тощо) за умови, що зазначене майно належить на праві приватної власності фізичним особам; 2) можливість безоплатного отримання тимчасового житла або земельних ділянок для здійснення індивідуального будівництва та/або податкових пільг для фізичних осіб, майно яких було знищено або пошкоджено;

з метою захисту права власності фізичних осіб, майно яких постраждало внаслідок збройної агресії, доцільним є створення державного компенсаційного фонду для покриття втрат власності фізичних осіб, спричинених обмеженням доступу до майна або його втратою внаслідок бойових дій, навіть за відсутності формального акту відчуження;

обґрунтовано концепцію цивільно-правового захисту права приватної власності фізичних осіб як у мирний час, так і в умовах воєнного стану як багаторівневої системи, що поєднує конституційні, цивільно-правові, процесуальні та міжнародні елементи. При цьому сформульовано підхід до розгляду механізму захисту права приватної власності крізь призму принципу стійкості правової системи в умовах надзвичайних обставин;

зроблено висновок, що удосконалення механізмів захисту права приватної власності фізичних осіб вимагає не лише адаптації до європейських стандартів, але й оновлення внутрішньої правової доктрини, яка повинна враховувати комплексність правового регулювання, багаторівневність загроз та динаміку розвитку сучасного цивільного обігу;

доведено недоцільність збереження окремих положень статті 319 ЦК України, які дублюють конституційні приписи або мають надмірно абстрактний характер;

Удосконалено:

- наукові підходи до класифікації та систематизації способів захисту права приватної власності фізичних осіб шляхом визначення критеріїв їх диференціації залежно від характеру порушення (фактичне позбавлення, створення перешкод, оспорювання, правова невизначеність тощо), що обґрунтовує наявність таких способів захисту як: речово-правові, зобов'язально-правові, спеціальні, через поєднання правового та функціонального критеріїв, теоретичного розуміння співвідношення віндикаційного та негативного позовів у контексті сучасної судової практики, та підходи до визначення меж застосування принципу добросовісності набувача у спорах про визнання права власності;

- підхід до тлумачення принципу пропорційності втручання держави у право власності в умовах воєнного стану з урахуванням практики Конституційного Суду України, Верховного Суду та стандартів Європейського суду з прав людини;

- теза про визначення механізму цивільно-правового захисту права приватної власності як системно організованої сукупності нормативних, інституційних, процесуальних і гарантійних елементів в частині конкретизації таких випадків;

Дістало подальшого розвитку:

- теза про теоретичне визначення принципу «справедливого балансу» як ключового критерію оцінки допустимості втручання держави у сферу здійснення та захисту права приватної власності фізичних осіб в частині конкретизації таких випадків;

- теза про доцільність створення спеціальних механізмів фіксації збитків, цифрових реєстрів та компенсаційних фондів для ефективного поновлення порушеного права приватної власності фізичних осіб;

- теза про позитивні обов'язки держави щодо забезпечення ефективного відновлення права приватної власності фізичних осіб та компенсації збитків, враховуючи принцип пропорційності та справедливого балансу між суспільними інтересами та правами фізичної особи.

- теза про доцільність удосконалення компенсаційних механізмів захисту майнових прав фізичних осіб як власників майна у період воєнного стану в частині конкретизації таких випадків.

Практичне значення отриманих результатів полягає в тому, що висновки і пропозиції, сформульовані в дисертації, можуть бути використані в:

науково-дослідній діяльності – для подальшої розробки теоретичних і практичних проблем здійснення та захисту права приватної власності фізичних осіб. Певні результати дослідження здобудуть можливість стати підґрунтям для подальшого вдосконалення концепції здійснення та захисту прав фізичної особи в сучасних умовах, в тому числі права приватної власності. При цьому, сформульовані в дослідженні висновки розширюють теоретичні уявлення про нормативно-правове регулювання здійснення та захисту прав права приватної власності фізичних осіб, визначення поняття захисту прав фізичних осіб в сфері приватної власності законодавством України, що підлягають захисту, в тому числі визначення прав фізичних осіб, які можуть бути порушені при здійсненні права приватної власності, а також визначення особливостей цивільно-правового захисту прав фізичних осіб в сучасних умовах;

правотворчій діяльності – для вдосконалення чинного цивільного законодавства у сфері здійснення та захисту права приватної власності фізичних осіб. При цьому результати проведеного дослідження можуть бути використані при розробці законів і підзаконних актів у даній сфері, можуть бути враховані і використані практичні положення щодо вдосконалення відносин у сфері здійснення та захисту права приватної власності фізичних осіб;

правозастосовній діяльності – для вдосконалення практики застосування актів чинного цивільного законодавства України в сфері здійснення та захисту права приватної власності фізичних осіб;

навчальному процесі - при викладанні навчальних дисциплін «Цивільне право», «Захист цивільних прав», «Сучасні проблеми цивільного права», «Проблеми цивільного права: теорія і практика», а також при підготовці підручників, навчальних посібників, навчально-методичних посібників, практикумів, тематики кваліфікаційних робіт із зазначених дисциплін.

Апробація результатів дослідження. Дисертацію підготовлено та обговорено на кафедрі приватного права Національного університету «Одеська юридична академія». Основні положення дисертації доповідалися на: Міжнародній науковій конференції «Advances in law: the view of domestic and foreign scholars» (м. Рига, Латвійська Республіка, 3-4 жовт. 2024 р.),

Міжнародній науково-практичній конференції «Європейські орієнтири України: нові виміри у воєнний час» (м. Одеса, 16 трав. 2025 р.), Всеукраїнській науковій конференції «Римське право і сучасність: гібридна війна і права особи» (м. Одеса, 19 трав. 2025 р.), VIII Міжнародноу правничому форумі «Права людини та публічне врядування» (м. Чернівці, 30 трав. 2025 р.).

Публікації. Основні теоретичні і практичні висновки, положення та пропозиції дисертаційного дослідження викладені в 4 статтях, опублікованих у наукових фахових виданнях, перелік яких затверджений МОН України, та 4 тезах доповідей на наукових та науково-практичних конференціях.

По закінченню доповіді Бойченку Р.С. присутніми поставлені такі запитання:

Сафончик О.І. У чому полягають сучасні особливості здійснення права приватної власності фізичних осіб в умовах цифровізації та воєнного стану?

Відповідь Бойченко Р.С.: Дякую за запитання. Сучасний етап характеризується трансформацією форм здійснення права власності, зокрема через використання цифрових технологій (електронні реєстри, онлайн-правочини, віртуальні активи). В умовах воєнного стану реалізація цього права зазнає обмежень, пов'язаних із публічними інтересами (реквізиція майна, обмеження користування окремими об'єктами). Водночас держава має забезпечити баланс між приватними та публічними інтересами, не порушуючи сутності права власності.

Берназ-Лукавецька О.М. Які основні способи захисту права приватної власності фізичних осіб є найбільш ефективними в сучасних умовах?

Відповідь Бойченко Р.С.: Дякую за запитання. Найбільш ефективними залишаються речово-правові способи захисту (віндикаційний та негативний позови), а також зобов'язально-правові засоби (відшкодування шкоди, визнання правочину недійсним). У сучасних умовах зростає значення превентивних механізмів захисту, зокрема державної реєстрації прав, нотаріального контролю та судової практики щодо забезпечення позову. Важливу роль відіграє також практика міжнародних судових інституцій.

Омельчук О.С. Яким чином співвідносяться приватні інтереси власника та публічні інтереси держави при обмеженні права власності?

Відповідь Бойченко Р.С.: Дякую за запитання. Співвідношення базується на принципі пропорційності: втручання держави у право власності допускається лише за наявності законної мети, на підставі закону та за умови

справедливої компенсації. Публічні інтереси (безпека, оборона, суспільна необхідність) можуть обмежувати здійснення права власності, але не повинні призводити до його свавільного позбавлення. Такий підхід відповідає як національному законодавству, так і європейським стандартам захисту прав людини.

Матійко М.В. Яке може бути адміністративне втручання у право приватної власності фізичних осіб, особливо в умовах воєнного стану?

Відповідь Бойченко Р.С.: Дякую за запитання. В умовах воєнного стану проблема адміністративного втручання у право приватної власності набуває особливої актуальності. Правовий режим воєнного стану допускає можливість примусового відчуження майна для потреб держави, однак таке втручання має здійснюватися виключно на підставі закону, із попереднім або наступним повним відшкодуванням його вартості. Верховний Суд своїх правових висновках наголошує, що навіть за умов воєнного стану принцип верховенства права не втрачає чинності, а обмеження права власності повинні бути тимчасовими, обґрунтованими та співмірними загрозі, яка існує. Суд підкреслює неприпустимість довільного тлумачення повноважень військових адміністрацій чи органів місцевого самоврядування щодо розпорядження майном.

Харитонов Є.О. Які проблеми правозастосування виникають при захисті права приватної власності фізичних осіб та які шляхи їх вирішення?

Відповідь Бойченко Р.С.: Дякую за запитання. Основними проблемами є неоднорідність судової практики, складність доказування права власності, недосконалість механізмів державної реєстрації, а також труднощі виконання судових рішень. Вирішення цих проблем можливе через уніфікацію судової практики, вдосконалення законодавства, цифровізацію реєстрів, підвищення ефективності виконавчого провадження та гармонізацію з правом ЄС.

Після відповідей на запитання виступив науковий керівник – професорка кафедри приватного права, д.ю.н., професорка *Давидова Ірина Віталівна*.

Науковий керівник зазначила, що в цілому Бойченко Р.С. вдалося повністю виконати поставлені завдання досліджені завдяки використанню сукупності загальнонаукових та спеціальних методів наукового пізнання, зокрема: діалектичного методу, системно-структурного методу, методу системного аналізу, статистичного методу, порівняльно-правового методу. Всі зазначені методи використовувалися у взаємозв'язку та взаємозалежності, що дало змогу дисертанту отримати достовірні й об'єктивні результати дослідження.

Давидова І.В. зазначила, що право приватної власності фізичних осіб є одним із фундаментальних інститутів приватного права та однією з ключових гарантій реалізації прав і свобод людини. Його належне здійснення та ефективний захист становлять необхідну передумову функціонування демократичної правової держави, розвитку ринкової економіки та забезпечення стабільності цивільного обороту. У сучасних умовах трансформації правової системи України, її адаптації до європейських правових стандартів та гармонізації з правом Європейського Союзу питання забезпечення реальності та ефективності здійснення права приватної власності набуває особливої наукової та практичної значущості.

Додаткову актуальність дослідженню надають виклики, пов'язані з повномасштабною збройною агресією проти України, що спричинила масштабні порушення майнових прав фізичних осіб, знищення та пошкодження об'єктів власності, вимушене переміщення населення, втрату контролю над майном, а також виникнення нових механізмів компенсації та відновлення порушених прав. У цих умовах особливої ваги набуває осмислення ефективності існуючих цивільно-правових механізмів здійснення та захисту права приватної власності, їх здатності забезпечувати належний баланс між інтересами приватної особи, суспільства та держави, а також формування науково обґрунтованих підходів до вдосконалення правового регулювання.

Попри значну кількість наукових праць, присвячених праву власності, низка проблемних аспектів здійснення та захисту права приватної власності фізичних осіб залишається дискусійною або недостатньо дослідженою, зокрема щодо співвідношення правомочностей власника та публічних обмежень, ефективності цивільно-правових способів захисту, особливостей відновлення порушених майнових прав в умовах надзвичайних ситуацій та збройного конфлікту.

У зв'язку з цим наукове дослідження, присвячене здійсненню та захисту права приватної власності фізичних осіб, є своєчасним, має вагоме теоретичне та практичне значення і спрямоване на розвиток доктрини цивільного права та вдосконалення механізмів забезпечення майнових прав людини в Україні.

Щодо методологічної основи дисертаційного дослідження слід зазначити, що відповідно до встановлених вимог його об'єкт і предмет як категорії наукового процесу логічно співвідносяться між собою як загальне та часткове. Теоретико-методологічний інструментарій дисертації зумовлений метою дослідження та особливостями досліджуваної сфери суспільних відносин.

Достовірність сформульованих у дисертації наукових висновків, положень, рекомендацій забезпечується використанням численних наукових джерел, аналізом необхідних нормативно-правових актів та судової практики.

Автору, як здається, вдалося досягти мети дисертаційної роботи, котра була визначена як формування комплексної наукової уяви та характеристика законодавства щодо здійснення та захисту права приватної власності фізичних осіб, вирішення основних теоретичних та практичних проблем, що виникають у зв'язку зі здійсненням та захистом права приватної власності фізичних осіб, а також вдосконалення чинного цивільного законодавства в цій сфері. При цьому автор виявив уміння чітко висловлювати свою думку, робити логічні висновки, обґрунтовувати свою позицію, що допомогло йому вирішити поставлені в роботі завдання. Про успішне виконання поставлених завдань свідчать наведені висновки та сформувані пропозиції.

Науковим керівником зазначено, що дисертація Бойченка Ростислава Сергійовича на тему: «Здійснення та захист права приватної власності фізичних осіб», подана на здобуття ступеня доктора філософії за спеціальністю 081 – Право, є самостійним науковим дослідженням, яке відповідає встановленим вимогам та може бути рекомендоване до захисту у разовій спеціалізованій вченій раді.

В ОБГОВОРЕННІ РЕЗУЛЬТАТІВ ДИСЕРТАЦІЇ ВЗЯЛИ УЧАСТЬ:

Докторка юридичних наук, професорка Сафончик О.І. відзначила, що актуальність роботи не викликає сумнівів та продиктована сучасним станом вітчизняної науки. Дисертаційне дослідження щодо здійснення та захисту права приватної власності фізичних осіб має теоретичне та практичне значення. В роботі зроблено обґрунтовані висновки, слушні пропозиції та рекомендації. Разом з тим у роботі слід було б більш детально зупинитися на перевагах електронної форми правочину над письмовою, визначити можливі недоліки такої форми в контексті здійснення права приватної власності фізичних осіб. В цілому робота Бойченка Ростислава Сергійовича на тему: «Здійснення та захист права приватної власності фізичних осіб» відповідає встановленим вимогам, виконана на достатньо високому науковому рівні та може бути рекомендована до захисту.

Кандидат юридичних наук, доцент Матійко М.В. відзначив, що обрана тема дослідження є актуальною, матеріал викладено цікаво та відповідно до встановлених вимог. Основні положення дисертації відображені у достатній кількості публікацій. Також було зазначено, що робота лише б виграла, аби виявлені прогалини та колізії цивільного законодавства було оформлено в таблицю з відзначенням запропонованого автором вирішення такої проблеми

та формулюванням відповідних змін до законодавчих актів. Матійко М.В. зробив висновок, що дисертація Бойченка Ростислава Сергійовича на тему: «Здійснення та захист права приватної власності фізичних осіб», подана на здобуття ступеня доктора філософії за спеціальністю 081 «Право», може бути рекомендована до разового публічного захисту у спеціалізованій вченій раді.

Кандидатка юридичних наук, доцентка Берназ-Лукавецька О.М. підкреслила актуальність теми, значущість проблематики для теорії та практики, вдалу архітектуру роботи, правильне розкриття питань, вказаних у роботі, повне досягнення мети та завдань дослідження; звернула окрему увагу на цікаві пропозиції дисертанта щодо удосконалення цивільного законодавства України. Вважає, що робота Бойченка Ростислава Сергійовича на тему: «Здійснення та захист права приватної власності фізичних осіб», подана на здобуття ступеня доктора філософії за спеціальністю 081 «Право», може бути рекомендована до публічного захисту у спеціалізованій вченій раді.

Кандидат юридичних наук, доцент О.С. Омельчук зазначив, що дисертаційне дослідження є першим у вітчизняній науці цивільного права спеціальним комплексним дослідженням теоретичних та практичних проблем, що виникають при здійсненні та захисті права приватної власності фізичних осіб. Подана робота має високий науковий рівень дослідження, актуальність, повноту висновків. Вказав на окремі дискусійні питання, які носять рекомендаційний характер. Дисертація Бойченка Ростислава Сергійовича на тему: «Здійснення та захист права приватної власності фізичних осіб», яка подана на здобуття ступеня доктора філософії, відповідає вимогам і може бути рекомендована до разового публічного захисту у спеціалізованій вченій раді.

Підсумовуючи виступи, *д.ю.н., професор, зав. кафедри приватного права Харитонов Є.О.* зазначив, що дисертаційне дослідження Бойченка Ростислава Сергійовича на тему: «Здійснення та захист права приватної власності фізичних осіб» відповідає спеціальності 081 «Право», вимогам Порядку підготовки здобувачів вищої освіти ступеня доктора філософії та доктора наук у вищих навчальних закладах (наукових установах), затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 23 березня 2016 року № 261 (зі змінами), Порядку присудження ступеня доктора філософії та скасування рішення разової спеціалізованої вченої ради закладу вищої освіти, наукової станови про присудження ступеня доктора філософії, затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 12.01.2022 р. № 44 (зі змінами).

УХВАЛИЛИ:

Затвердити такий висновок щодо дисертації Бойченка Ростислива Сергійовича на тему: «Здійснення та захист права приватної власності фізичних осіб»:

ВИСНОВОК

про наукову новизну, теоретичне та практичне значення дисертації Бойченка Ростислава Сергійовича на тему: «Здійснення та захист права приватної власності фізичних осіб», поданої на здобуття ступеня доктора філософії з галузі знань 08 «Право» за спеціальністю 081 «Право»

Робота виконана на кафедрі приватного права Національного університету «Одеська юридична академія».

Науковий керівник – докторка юридичних наук, професорка, професорка кафедри приватного права Давидова І.В.

Обґрунтовування вибору дисертаційного дослідження. В умовах проведення в Україні соціальних та економічних перетворень важливого значення набуває проблема подальшого розвитку і вдосконалення правового регулювання здійснення та захисту права приватної власності фізичних осіб. Зазначене обумовлено тим, що становлення Української держави в умовах ринкових реформ сьогодні залежить від розв'язання багатьох правових проблем, у тому числі у сфері здійснення та захисту права приватної власності фізичних осіб.

Актуальність питання захисту права власності на міжнародному рівні позначається також і колом проблем, що існують у галузі цивільного та міжнародно-правового регулювання захисту права приватної власності та потребують особливого реагування та пошуку ефективних рішень для їх вирішення. Крім того, в умовах постійного розвитку майнових відносин, що регулюються українським цивільним правом, не менш значущими та актуальними стають питання співвідношення міжнародного (країн ЄС) та національного права у сфері захисту права приватної власності, а також проблеми та шляхи вдосконалення українського законодавства у галузі захисту права приватної власності на основі міжнародного права, а саме,

міжнародних норм та прецедентної практики судових органів країн ЄС, які виробляють свої правові позиції щодо відповідності положень внутрішньодержавного цивільного права нормам міжнародного права.

Основною концепцією виступає недостатнє врегулювання питань захисту права приватної власності з урахуванням сучасних подій в Україні та механізмів міжнародного права, що потребує при визначенні захисту права приватної власності як правового інституту, знаходити дієві важелі в ході вироблення текстів норм про право приватної власності.

Попри те, що чимало питань в сфері захисту цивільних прав взагалі, та захисту права приватної власності фізичних осіб зокрема, були предметом низки наукових розвідок, у науці відсутнє комплексне дослідження саме проблем здійснення та захисту права приватної власності фізичних осіб у сучасних умовах.

Незважаючи на значну кількість наукових праць, для науки цивільного права залишаються актуальними питання створення цілісного підходу до питань здійснення та захисту права приватної власності фізичних осіб за законодавством України, визначення особливостей цивільно-правового механізму захисту права приватної власності фізичних осіб, а також вдосконалення чинного законодавства у цій сфері тощо.

Зазначене свідчить про необхідність системного підходу у дослідженні питань здійснення та захисту права приватної власності фізичних осіб з урахуванням останніх змін у законодавстві та судовій системі, зумовлених, зокрема, прагненням України інтегруватися до єдиного європейського простору. Крім того, рекодифікація (оновлення) цивільного законодавства України та введення в Україні з 24.02.2022 року воєнного стану також обумовлює вплив на питання, що досліджуються в дисертації.

Разом з тим, чинні нормативно-правові акти, що покликані регулювати суспільні відносини в сфері здійснення та захисту права приватної власності фізичних осіб, відрізняються певною неузгодженістю, що знижує ефективність їх застосування. Судова практика в сфері захисту права приватної власності фізичних осіб нерідко носить суперечливий, несистематизований характер, вимагає ретельного аналізу та науково-практичного аналізу, а фундаментальні наукові дослідження проблематики здійснення та захисту права приватної власності фізичних осіб у сучасних умовах не проведені.

Отже, зважаючи на викладене, актуальність обраної теми дослідження зумовлюється необхідністю вжиття наукових заходів з метою розвитку теорії цивільного права стосовно здійснення та захисту права приватної власності фізичних осіб, а також удосконалення чинного українського законодавства та правозастосовної практики у цій сфері.

Зв'язок роботи з науковими програмами, планами, темами. Дисертаційне дослідження відповідає плану науково-дослідної роботи кафедри цивільного права «Проблеми реалізації і захисту цивільних прав та інтересів з погляду антропологічного підходу в цифрову еру» на 2021-2025 роки як складової плану науково-дослідної роботи Національного університету «Одеська юридична академія» «Правове та соціальне життя України у людино центристському вимірі в цифрову еру» (державний реєстраційний номер 0122U000266) та плану науково-дослідної роботи кафедри приватного права «Проблеми захисту прав приватної особи в умовах війни та відбудови країни» на 2026-2030 роки як складової плану науково-дослідної роботи Національного університету «Одеська юридична академія» «Соціально-політична стабільність в період воєнних та поствоєнних трансформацій: правові, економічні, гуманітарні, інноваційно-технічні можливості в цифрову еру» (державний реєстраційний номер 0126U000107).

Мета та завдання дослідження. Метою дослідження є формування комплексної наукової уяви та характеристика законодавства щодо здійснення та захисту права приватної власності фізичних осіб, вирішення основних теоретичних та практичних проблем, що виникають у зв'язку зі здійсненням та захистом права приватної власності фізичних осіб, а також вдосконалення чинного цивільного законодавства в цій сфері.

З урахуванням зазначеної мети поставлено такі завдання дослідження:

- провести аналіз та огляд літератури за темою дослідження та обрати напрями дослідження;
- визначити особливості розвитку законодавства України щодо здійснення та захисту права приватної власності фізичних осіб;
- визначити поняття та правову природу захисту права приватної власності фізичних осіб за законодавством України;
- розкрити поняття та класифікацію прав фізичних осіб в сфері приватної власності, які потребують цивільно-правового захисту;
- проаналізувати особливості здійснення фізичними особами права приватної власності за законодавством України;
- дослідити форми та способи захисту права приватної власності фізичних осіб за законодавством України;
- визначити особливості правового регулювання захисту права приватної власності фізичних осіб;
- сформулювати наукові висновки та пропозиції щодо удосконалення нормативно-правового регулювання здійснення та захисту права приватної власності фізичних осіб за законодавством України.

Об'єктом дослідження є цивільні правовідносини, що виникають у сфері здійснення та захисту права приватної власності фізичних осіб за законодавством України.

Предметом дослідження є здійснення та захист права приватної власності фізичних осіб.

Методи дослідження. Методи дослідження, які використовувалися під час здійснення дисертаційного дослідження, обрані відповідно до мети і завдань дослідження, з урахуванням його об'єкта та предмета.

Зокрема, застосовано загальнонаукові та спеціальні методи пізнання, які в сукупності були використанні для з'ясування сутності та особливостей цивільних відносин із здійснення та захисту права приватної власності фізичних осіб.

Під час дослідження використовувались наступні методи, такі як: історико-правовий, порівняльно-правовий, системно-структурний, аналітико-синтетичний, логіко-юридичний та інші.

Зокрема, використовуючи діалектичний метод дослідження застосовано принципи ретроспективного (історичного) аналізу, цілісного пізнання та принципу вибірконості. У дисертації проблематика інституту здійснення та захисту права приватної власності фізичних осіб за законодавством України та країн ЄС досліджується з позицій та на основі аналізу процесів взаємного переходу між абсолютними і відносними правовідносинами (розділ 1).

Звертається увага на те, що дослідження, які проводились протягом становлення самостійності України, у частині огляду питань щодо здійснення та захисту права приватної власності фізичних осіб та нормативного регулювання захисту таких прав, в основному стосувались загальних питань речового права, права власності, захисту права власності, цивільних відносин щодо набуття та припинення права власності. У таких дослідженнях питання приватної власності фізичних осіб та захисту права приватної власності фізичних осіб розглядались частково.

Як вказує аналіз юридичних джерел, починаючи з 1991 року по 2025 рік, комплексного монографічного дослідження інституту здійснення та захисту права приватної власності фізичних осіб в Україні не проводилось.

Використання методів дослідження, таких як логічний з одночасним використанням історичного, дозволить структуровано та систематизовано здійснити аналіз взаємозалежності змін, а також практичних результатів розвитку інституту здійснення та захисту права приватної власності фізичних осіб в Україні (підрозділи 1.2, 1.3).

Проводячи відповідний аналіз у рамках дослідження, слід гуртуватись на визначенні послідовно-логічних процесів у галузі нормативно-правового

регулювання здійснення та захисту права приватної власності фізичних осіб за законодавством України та зарубіжних країн з відповідною інтерпретацією отриманих, за результатами дослідження, наукових висновків та результатів (розділи 2, 3). У зв'язку із зазначеним особливу увагу слід приділити дослідженню саме розвитку (досвіду, подій, фактів тощо), що надасть змогу, на підставі проведеного аналізу та дослідження, дійти до певних висновків щодо хронологічної послідовності розвитку інституту здійснення та захисту права приватної власності фізичних осіб (підрозділи 1.2, 1.3).

Порівняльно-правовий метод використаний для досягнення мети з'ясування моделі правового регулювання здійснення та захисту права приватної власності фізичних осіб за законодавством України та країн ЄС, а також механізми здійснення такого захисту у різних галузях права (цивільне, договірне, тощо) та правових системах деяких зарубіжних країн (розділ 2, розділ 3).

Системно-структурний метод застосовувався при визначенні поняття та класифікації прав фізичних осіб в сфері приватної власності, які підлягають цивільно-правовому захисту (підрозділ 2.2), здійснення права приватної власності фізичними особами (підрозділ 2.3), форм та способів захисту права приватної власності фізичних осіб (підрозділи 3.1, 3.2). Разом з тим, застосовуючи логіко-юридичний метод, дало можливість здійснити аналіз змісту норм чинного законодавства України та країн ЄС, які закріплюють особливості та правові наслідки захисту права приватної власності фізичних осіб (підрозділ 3.3).

Використовуючи метод теоретико-правового моделювання, було сформульовано відповідні пропозиції щодо вдосконалення цивільного законодавства стосовно здійснення та захисту права приватної власності фізичних осіб з урахування міжнародного досвіду, зокрема досвіду країн ЄС у здійсненні цивільно-правового захисту права приватної власності. Об'єктивність висновків дисертаційного дослідження досягнута за рахунок застосування комплексного міжгалузевого підходу до вивчення правових явищ.

Таким чином, зважаючи на викладене вище, загальнонауковий діалектичний метод, передбачає об'єктивність та всебічність пізнання досліджуваних явищ. Водночас, спеціальні методи дослідження: комплексний, системний, історичний, порівняльно-правовий, формально-логічний та інші методи пізнання, дозволили дослідити захист права приватної власності фізичних осіб всебічно, об'єктивно, цілісно і зробити узагальнюючі висновки.

Теоретичну основу дослідження складають наукові праці українських і зарубіжних учених із загальнотеоретичної юриспруденції, філософії, цивільного права, інших галузей системи права України.

Нормативну основу дослідження становлять: Конституція України, Цивільний кодекс України (далі – ЦК України), Цивільний процесуальний кодекс України (далі – ЦПК України) та інші нормативно-правові акти України і деяких країн ЄС.

Емпіричну базу дослідження становлять рішення судів, розміщені в Єдиному реєстрі судових рішень по справах щодо захисту права приватної власності фізичних осіб, ухвали та постанови Верховного Суду та рішення Європейського суду по правах людини.

Наукова новизна одержаних результатів полягає в тому, що проведено перше у вітчизняній цивільно-правовій науці системне, комплексне дослідження здійснення та захисту права приватної власності фізичних осіб за законодавством України, на основі якого було обґрунтовано нові наукові положення та розроблено пропозиції щодо вдосконалення правового регулювання у цій сфері з урахуванням позитивного досвіду зарубіжних країн.

Наукова новизна результатів дисертаційного дослідження підтверджується наступними висновками, рекомендаціями і пропозиціями.

Уперше:

здійснено комплексний аналіз еволюції інституту власності, у тому числі здійснення та захисту права власності від класичного римського права до сучасного цивільного законодавства України з урахуванням умов воєнного стану. У зв'язку з чим зроблено висновок про спадкоємність концептуальних засад захисту права власності, сформованих у римському приватному праві, та їх еволюційний розвиток у сучасному законодавстві України. При цьому Україна, належачи до романо-германської правової сім'ї, зберегла класичну модель речово-правових позовів, водночас суттєво розширивши інструментарій захисту через загальні, спеціальні та міжнародно-правові механізми;

сформульовано комплексне визначення права користування майном як гарантованої законом і забезпеченої механізмами юридичного захисту можливості видобувати корисні властивості речі, в тому числі функціональної експлуатації майна, з урахуванням принципів пропорційності та балансу приватних і публічних інтересів;

встановлено, що на здійснення права приватної власності фізичними особами впливають наступні фактори: 1) обсяг дієздатності (малолітні особи, неповнолітні особи, недієздатні та фізичні особи, дієздатність яких обмежена у встановленому законом порядку); 2) перебування у шлюбі

(подружжя); 3) наявність чи відсутність воєнного стану; 4) наявність певного статусу (наприклад, військовослужбовці, іноземці, внутрішньо переміщені особи тощо); 5) особливості об'єкта (рухоме майно, нерухоме майно, цінні папери, віртуальні активи тощо); 6) перебування майна в особистій чи спільній власності фізичних осіб тощо;

запропоновано ускладнити процедуру передачі майна одним із подружжя без згоди іншого з подружжя за правочинами, які на даний час не вимагають безпосередньої згоди іншого з подружжя. Зазначене обумовлено тим, що укладання певних правочинів одним з подружжя (наприклад, зняття автомобіля з державної реєстрації, передача майнових прав на квартиру в новобудові тощо) фактично може призвести до порушення права власності іншого з подружжя, адже в такому випадку інший з подружжя може навіть не знати про вже укладений правочин іншим з подружжя. У зв'язку з чим пропонується таку згоду підтверджувати особисто, в письмовій формі або за допомогою кваліфікованого електронного підпису;

встановлено, що межі здійснення суб'єктивного права приватної власності фізичних осіб здебільшого встановлюються законодавством, проте можливі й добровільні обмеження, які власник запроваджує для себе внаслідок власних вольових рішень. При цьому стосовно нерухомого майна власник зазнає більше обмежень порівняно з рухомим майном, що обумовлено тим, що реалізація права власності на нерухомість значно частіше перетинається з правами та законними інтересами інших осіб і суспільства загалом;

порушення прав фізичних осіб в сфері права приватної власності може відбуватись в: 1) адміністративній сфері (наприклад отримання дозвільних документів, реєстрації прав на майно тощо); 2) договірній сфері (при невиконанні чи неналежному виконанні договірних зобов'язань, що порушують право власності); 3) в сфері реалізації повноважень власника щодо володіння, користування та розпорядження майном тощо;

надано поняття превентивного захисту як окремого елементу механізму забезпечення права приватної власності фізичних осіб, що функціонує до моменту порушення та спрямований на недопущення негативних наслідків. При цьому превентивний захист розглядається як самостійний вид захисту права приватної власності фізичних осіб, а не як різновид негаторного позову, і має на меті саме запобігання шкоді або втручання, а не відшкодування збитків;

обґрунтовано адаптацію речово-правових способів захисту права приватної власності фізичних осіб до нових викликів, пов'язаних із тимчасовою окупацією територій, знищенням майна та обмеженням доступу до нього. Так, окрім традиційних речово-правових способів захисту

права приватної власності фізичних осіб, можна віднести: 1) компенсація за пошкоджене майно. У зв'язку з чим зроблено висновок про доцільність розширення сфери компенсації за пошкоджене майно не лише на житловий фонд, а й на інше майно нежитлового призначення (наприклад, комерційне, сільськогосподарське тощо) за умови, що зазначене майно належить на праві приватної власності фізичним особам; 2) можливість безоплатного отримання тимчасового житла або земельних ділянок для здійснення індивідуального будівництва та/або податкових пільг для фізичних осіб, майно яких було знищено або пошкоджено;

з метою захисту права власності фізичних осіб, майно яких постраждало внаслідок збройної агресії, доцільним є створення державного компенсаційного фонду для покриття втрат власності фізичних осіб, спричинених обмеженням доступу до майна або його втратою внаслідок бойових дій, навіть за відсутності формального акту відчуження;

обґрунтовано концепцію цивільно-правового захисту права приватної власності фізичних осіб як у мирний час, так і в умовах воєнного стану як багаторівневої системи, що поєднує конституційні, цивільно-правові, процесуальні та міжнародні елементи. При цьому сформульовано підхід до розгляду механізму захисту права приватної власності крізь призму принципу стійкості правової системи в умовах надзвичайних обставин;

зроблено висновок, що удосконалення механізмів захисту права приватної власності фізичних осіб вимагає не лише адаптації до європейських стандартів, але й оновлення внутрішньої правової доктрини, яка повинна враховувати комплексність правового регулювання, багаторівневість загроз та динаміку розвитку сучасного цивільного обігу;

доведено недоцільність збереження окремих положень статті 319 ЦК України, які дублюють конституційні приписи або мають надмірно абстрактний характер;

Удосконалено:

- наукові підходи до класифікації та систематизації способів захисту права приватної власності фізичних осіб шляхом визначення критеріїв їх диференціації залежно від характеру порушення (фактичне позбавлення, створення перешкод, оспорювання, правова невизначеність тощо), що обґрунтовує наявність таких способів захисту як: речово-правові, зобов'язально-правові, спеціальні, через поєднання правового та функціонального критеріїв, теоретичного розуміння співвідношення віндикаційного та негативного позовів у контексті сучасної судової практики, та підходи до визначення меж застосування принципу добросовісності набувача у спорах про визнання права власності;

- підхід до тлумачення принципу пропорційності втручання держави у право власності в умовах воєнного стану з урахуванням практики Конституційного Суду України, Верховного Суду та стандартів Європейського суду з прав людини;

- теза про визначення механізму цивільно-правового захисту права приватної власності як системно організованої сукупності нормативних, інституційних, процесуальних і гарантійних елементів в частині конкретизації таких випадків;

Дістало подальшого розвитку:

- теза про теоретичне визначення принципу «справедливого балансу» як ключового критерію оцінки допустимості втручання держави у сферу здійснення та захисту права приватної власності фізичних осіб в частині конкретизації таких випадків;

- теза про доцільність створення спеціальних механізмів фіксації збитків, цифрових реєстрів та компенсаційних фондів для ефективного поновлення порушеного права приватної власності фізичних осіб;

- теза про позитивні обов'язки держави щодо забезпечення ефективного відновлення права приватної власності фізичних осіб та компенсації збитків, враховуючи принцип пропорційності та справедливого балансу між суспільними інтересами та правами фізичної особи.

- теза про доцільність удосконалення компенсаційних механізмів захисту майнових прав фізичних осіб як власників майна у період воєнного стану в частині конкретизації таких випадків.

Практичне значення отриманих результатів полягає в тому, що висновки і пропозиції, сформульовані в дисертації, можуть бути використані в:

науково-дослідній діяльності – для подальшої розробки теоретичних і практичних проблем здійснення та захисту права приватної власності фізичних осіб. Певні результати дослідження здобудуть можливість стати підґрунтям для подальшого вдосконалення концепції здійснення та захисту прав фізичної особи в сучасних умовах, в тому числі права приватної власності. При цьому, сформульовані в дослідженні висновки розширюють теоретичні уявлення про нормативно-правове регулювання здійснення та захисту прав права приватної власності фізичних осіб, визначення поняття захисту прав фізичних осіб в сфері приватної власності законодавством України, що підлягають захисту, в тому числі визначення прав фізичних осіб, які можуть бути порушені при здійсненні права приватної власності, а також визначення особливостей цивільно-правового захисту прав фізичних осіб в сучасних умовах;

правотворчій діяльності – для вдосконалення чинного цивільного законодавства у сфері здійснення та захисту права приватної власності фізичних осіб. При цьому результати проведеного дослідження можуть бути використані при розробці законів і підзаконних актів у даній сфері, можуть бути враховані і використані практичні положення щодо вдосконалення відносин у сфері здійснення та захисту права приватної власності фізичних осіб;

правозастосовній діяльності – для вдосконалення практики застосування актів чинного цивільного законодавства України в сфері здійснення та захисту права приватної власності фізичних осіб (Акт впровадження адвоката Омельчука О.С. від 01.04.2026 року, Акт впровадження Одеського міжрегіонального управління Міністерства юстиції України від 07.04.2026 року);

навчальному процесі - при викладанні навчальних дисциплін «Цивільне право», «Захист цивільних прав», «Сучасні проблеми цивільного права», «Проблеми цивільного права: теорія і практика», а також при підготовці підручників, навчальних посібників, навчально-методичних посібників, практикумів, тематики кваліфікаційних робіт із зазначених дисциплін.

Апробація результатів дослідження. Дисертацію підготовлено та обговорено на кафедрі приватного права Національного університету «Одеська юридична академія». Основні положення дисертації доповідалися на: Міжнародній науковій конференції «Advances in law: the view of domestic and foreign scholars» (м. Рига, Латвійська Республіка, 3-4 жовт. 2024 р.), Міжнародній науково-практичній конференції «Європейські орієнтири України: нові виміри у воєнний час» (м. Одеса, 16 трав. 2025 р.), Всеукраїнській науковій конференції «Римське право і сучасність: гібридна війна і права особи» (м. Одеса, 19 трав. 2025 р.), VIII Міжнародному правничому форумі «Права людини та публічне врядування» (м. Чернівці, 30 трав. 2025 р.).

Публікації. Основні теоретичні і практичні висновки, положення та пропозиції дисертаційного дослідження викладені в 4 статтях, опублікованих у наукових фахових виданнях, перелік яких затверджений МОН України, та 4 тезах доповідей на наукових та науково-практичних конференціях.

Список публікацій здобувача за темою дисертації та відомості про апробацію матеріалів дисертації:

1. Бойченко Р.С. Актуальні питання захисту права приватної власності фізичних осіб за законодавством України. *Правові новели*. 2025. № 25. С. 321-329. URL: https://www.legalnovels.in.ua/journal/25_2025/43.pdf
2. Бойченко Р.С. Деякі питання захисту права приватної власності в Україні в умовах воєнного стану. *Юридичний науковий електронний журнал*. 2025. № 7. С. 320-324 URL: https://lsej.org.ua/7_2025/74.pdf
3. Бойченко Р.С. Способи захисту права приватної власності фізичних осіб за законодавством України та країн ЄС. *Право і суспільство*. 2025. № 3. Том 2. С. 462-469 URL : https://pravoisuspilstvo.org.ua/archive/2025/3_2025/part_2/65.pdf
4. Бойченко Р. Окремі аспекти здійснення права приватної власності в Україні. *Юридичний вісник*. 2024. № 6. С. 210-217. URL : <https://doi.org/10.32782/yuv.v6.2024.23>
5. Boichenko R. S. Legal regulation of private property rights under martial law. *Advances in law: the view of domestic and foreign scholars : International scientific conference* (October 3–4, 2024. Riga, the Republic of Latvia). Riga, Latvia : Baltija Publishing, 2024. P. 279-282. URL: <https://doi.org/10.30525/978-9934-26-493-1-70>
6. Бойченко Р.С. До питання здійснення і захисту права приватної власності в умовах гібридної війни. *Європейські орієнтири України: нові виміри у воєнний час* : матеріали Міжнар. наук-практ. конф. (м. Одеса, 16 трав. 2025 р.) за заг.ред.: С.В. Ківалов. Одеса : Фенікс, 2025. Т.2. С.82-84. URL : <https://dspace.onua.edu.ua/items/7f5fce06-fd9e-4299-b942-aa4608bbe0be>
7. Бойченко Р.С. Деякі питання правового регулювання захисту права приватної власності в умовах воєнного стану. *Римське право і сучасність: гібридна війна і права особи* : матеріали Всеукр. наук. конф. (м. Одеса, 19 трав. 2025 р.). Одеса : Фенікс, 2025. С. 91-95. URL : <https://dspace.onua.edu.ua/server/api/core/bitstreams/23d794ff-a862-402a-a541-a953647126af/content>
8. Бойченко Р.С. Правове регулювання права приватної власності фізичних осіб в умовах воєнного стану. *Права людини та публічне врядування* : матеріали VIII Міжнар. правничого форуму (м. Чернівці, 30 трав. 2025 р.). Львів – Торунь : Liha-Pres, 2025. С. 587-589. URL : <http://catalog.liha-pres.eu/index.php/liha-pres/catalog/view/390/14832/36624-1>.

Особистий внесок здобувача. Дисертаційне дослідження є самостійною завершеною науковою роботою, що закладає основи теоретичного осмислення інституту здійснення та захисту права приватної власності фізичних осіб у сучасному цивільному праві України, що розширює і поглиблює розуміння особливостей цивільних правовідносин, включає у

вітчизняну правову науку нові підходи до визначення поняття та сутності приватної власності, права приватної власності та захисту права приватної власності фізичних осіб за цивільним законодавством України. Сформульовані у роботі положення та теоретичні розробки ґрунтуються на особистому досвіді автора та аналізі наукової вітчизняної та зарубіжної літератури, а також судової практики з питань здійснення та захисту права приватної власності фізичних осіб.

Оцінка мови та стилю дисертації. Дисертація написана сучасною науковою мовою, стиль викладання відповідає прийнятному у науковій літературі й забезпечує легкість та доступність сприйняття наукових положень, висновків і рекомендацій дисертаційного дослідження

Відповідність дисертації вимогам Порядку присудження ступеня доктора філософії та скасування рішення разової спеціалізованої вченої ради закладу вищої освіти, наукової установи про присудження ступеня доктора філософії, затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 12.01.2022 р. № 44.

Дисертація відповідає вимогам Порядку присудження ступеня доктора філософії та скасування рішення разової спеціалізованої вченої ради закладу вищої освіти, наукової установи про присудження ступеня доктора філософії, затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 12.01.2022 р. № 44 (зі змінами).

Загальний висновок. Враховуючи викладене вважаємо, що за актуальністю, ступенем новизни, обґрунтованістю, науковою та практичною цінністю здобутих результатів дисертація Бойченка Ростислава Сергійовича на тему: «Здійснення та захист права приватної власності фізичних осіб», відповідає спеціальності 081 «Право», вимогам Порядку підготовки здобувачів вищої освіти ступеня доктора філософії та доктора наук у закладах вищої освіти (наукових установах), затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 23 березня 2016 р. № 261 (зі змінами), Вимогам до оформлення дисертації, затвердженими наказом Міністерства освіти і науки України від 12 січня 2017 р. № 40 (зі змінами) та Порядку присудження ступеня доктора філософії та скасування рішення разової спеціалізованої вченої ради закладу вищої освіти, наукової установи про присудження ступеня доктора філософії, затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 12.01.2022 р. № 44 та рекомендується до захисту на здобуття ступеня доктора філософії з галузі знань 08 «Право» за спеціальністю 081 «Право».

У результаті відкритого голосування учасники засідання фахового семінару в кількості 17 осіб подали голоси «за». Ніхто із учасників фахового семінару не проголосував «проти» рекомендації дисертаційної роботи Бойченка Р.С. до захисту в разовій спеціалізованій вченій раді.

УХВАЛИЛИ:

1. Затвердити висновок про наукову новизну, теоретичне та практичне значення щодо результатів дисертаційного дослідження Бойченка Ростислава Сергійовича на тему: «Здійснення та захист права приватної власності фізичних осіб», представленої на здобуття ступеня доктора філософії за спеціальністю 081 «Право».

2. Констатувати, що за актуальністю, ступенем новизни, обґрунтованістю, науковою та практичною цінністю здобутих результатів дисертація Бойченка Ростислава Сергійовича на тему: «Здійснення та захист права приватної власності фізичних осіб» відповідає спеціальності 081 «Право» та вимогам Порядку підготовки здобувачів вищої освіти ступеня доктора філософії та доктора наук у вищих навчальних закладах (наукових установах), затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 23 березня 2016 року № 261 (зі змінами), Порядку присудження ступеня доктора філософії та скасування рішення разової спеціалізованої вченої ради закладу вищої освіти, наукової установи про присудження ступеня доктора філософії, затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 12.01.2022 р. № 44 (зі змінами).

3. Рекомендувати дисертацію Бойченка Ростислава Сергійовича на тему: «Здійснення та захист права приватної власності фізичних осіб» до захисту на здобуття ступеня доктора філософії у разовій спеціалізованій вченій раді за спеціальністю 081 «Право».

4. Запропонувати Вченій раді Національного університету «Одеська юридична академія» персональний склад разової спеціалізованої вченої ради з правом прийняття до розгляду та проведення публічного захисту дисертації Бойченка Ростислава Сергійовича на тему: «Здійснення та захист права приватної власності фізичних осіб», зокрема:

Голова ради – Харитонов Євгеній Олегович, д.ю.н., професор, завідувач кафедри приватного права Національного університету «Одеська юридична академія»;

Рецензенти:

Сафончик Оксана Іванівна - д.ю.н., професорка, професорка кафедри приватного права Національного університету «Одеська юридична академія»;

Матійко Микола Володимирович - к.ю.н., доцент, доцент кафедри приватного права Національного університету «Одеська юридична академія»;

Офіційні опоненти:

Булеца Сібілла Богданівна, д.ю.н., професор, завідувачка кафедри цивільного права та процесу ДВНЗ «Ужгородський національний університет»;

Анікіна Галина Володимирівна, к.ю.н., доцент, професор кафедри приватного права Хмельницького університету управління та права імені Леоніда Юзькова.

Додаток: на 6 стор. (Відомості про членів спеціалізованої вченої ради для захисту дисертацій)

Головуючий на засіданні:

д.ю.н., професор,
завідувач кафедри приватного права

Євгеній ХАРИТОНОВ